

Kitől is függök?

Emlékfoszlányok B. Major Lászlóról

Első gimnazisták voltunk, riadtak, tisztelettudók, s gyanakvók. Az iskolában még DISZ szervezet (gyengébbek kedvéért Demokratikus Ifjúsági Szövetség) is működött, ami a hajdanvolt, nagyhírű református gimnáziumban szerencsére nem tudott mélyen gyökeret verni. Az első szép őszi napokat éltük, még nyitott ablakon áramlott be a csábító őszi napfény. Éppen matematika órát tartott a történet főszereplője. Számunkra még szokatlan, különben jellegzetes testtartásával megállt a katedra szélén, majd pillantását jelentőségteljesen körbehordozva megkérdezte: ki tudja megmondani, mi a nulla? Húszegynéhány döbbszent kamasz meredt a félelmetes hírű matematika tanárra, aki egyelőre bizonytalansággal csak kóstolgatott bennünket. Még hogy mi lenne? Mielőtt megérlelhettük volna az általunk megfelelőnek tetsző választ, már sorban szólította föl a meghökkent társaság minden egyes tagját. Képtelen ostobaságok hangzottak el, bámulatos gyorsasággal. Kivétel nélkül mindenki egyest kapott. Lehet csodálkozni, hogy ezek után valahol rögtön az állami ítéletvégrehajtó, magyarul a hóhér után rangsoroltuk B. Major Lászlót! S még az sem jelentett vigaszt, hogy – becsületére legyen mondva – megadta a választ: „helypótló!” Nem tudom, az osztálytársaim közül hányan jegyezték meg, de gyanítom, nem én vagyok az egyetlen, akinek ez életre szóló emléket jelentett. Minden esetre akkor a hideg szaladgált a hátunkon. És tüstént el is döntöttük: ezt az embert pedig nem lehet szeretni!

Különben is, volt nekünk egy osztályfőnökünk, Filep István, aki fiatal volt, jóképű, tapintatos, valamint további előnyeként említhető, hogy nem matematikát tanított. Mi több, eljött szurkolni az éppen aktuális osztálybajnoki kézi és kosárlabda mérkőzéseinkre is. (A futball csak azért maradt ki, mert sajnálatos módon a labdarúgópálya akkoriban a kisállomás közelében volt, s mégsem kívánhatta senki, hogy egy tanárember odáig gyalogoljon, ha csak nem szólítja valami hivatali kötelezettség)

Igazában azonban nem nagyon maradt idő a tantestület és az utolsó, kizárólag fiúkból álló osztály érzelmi viszonyának elmélyülésére, mert alig két hónap elteltével kitört a forradalom. Ennek első hozadékaként örömmel nyugtáztuk, hogy bizonytalansággal elmarad a matematika óra! Mert másnap az volt esedékes. És milyen csalódás! B. Major mégis megtartotta! Ezzel sikerült újabb rossz pontot szereznie az I. c. minden egyes forradalmi lelkiületű diákjánál. Kit érdekelt az origó, az egyenlet, a százalékszámítás, amikor a városon átvonuló szovjet tankokat számláltuk! De – így utólag mérlegelve – a Tanár Úr is más hangvételt ütött meg. Nyiladozó eszünkkel kimondatlanul is érzékeltek: ő is átérzi a nap jelentőségét, csak éppen visszafogja az érzelmeit, talán ezzel is azt sugalmazva: a diák elsődleges kötelessége a tanulás! Csakhogy a diák – azaz mi – másként gondolkodott azokban a napokban. Ha akkor Filep István azt mondja: fogjunk fegyvert, mi azt is habozás nélkül megtettük volna. (Kivált, ha ezzel jogerősen távol maradhattunk volna a matematika órától) De Filep semmi ilyesmit nem mondott, mégis, amikor nem egészen két hét után leverték a forradalmat, már szinte semmi sem mondhatott, mert letartóztatták. A „forradalmi osztály” vesszőfutása ezzel el is kezdődött. Mert azért ki-ki megtette a magáét, ha mégoly gyermekes eszközökkel is. Röplapok terjesztése, az útjelző táblák elforgatása, hadd’ menjenek csak a ruszki tankok rossz irányba! Közben roppant irigyeltük a pesti srácokat, akik Molotov koktélokkal a kezükben rohagáltak a harcok között. Talán szerencse is, hogy nem volt igazán idő és lehetőség kipróbálni, mire is képes egy olyan siheder, aki akkor Karcagon az első cébe jár! Mert jött a megtorlás szerte az országban, s nem maradhatott ki Karcag sem. Pavluska Iván nyargalászott IZS márkájú szovjet motorkerékpárján a városban, egyszemélyes fenyegetésként. De ránk, gyerekekre nem ő volt a legnagyobb veszély. Jöttek a hivatalos eljárások. Volt, akit keresetlen egyszerűséggel kicsaptak az iskolából, volt, akit eltanácsoltak, s volt olyan is, aki – mert ezt súgták neki – maga (na jó, a szülei) döntött a távozás mellett. A tanári kar egy része kicserélődött, jöttek újak, köztük olyanok is, akik következetesen és meggyőződésből ellenforradalomnak minősítették a nemzet szabadságharcát. S még azt sem mondom, hogy ezek a pedagógusok szakmailag elmarasztalhatók lettek volna, sőt, volt köztük kifejezetten jó tanerő is. Ám a forradalmi osztályra gyanakodva pislogtak, s fenntartásokkal kezelték. Az ellenszenv különben magától értetődően kölcsönös volt.

Meg sem álmodtuk, hogy ekkor és így kezdődött B. Major László utóvédharca! Mert egyszemélyes háborút kezdett azért a közben megcsappant, már csak huszonegy főt számláló osztályért, amit

Filep letartóztatása utána gondjaira bíztak. Így lett ő az osztályfőnökünk. Meg sokkal több is annál. De akkor még mi erről sejtelmünk sem volt. Csak utólag tudtuk meg, hány, de hány esetben dolgozott szívósan egy-egy ifjú forradalmár megmentésén! Mert persze mi valamennyien konzekvens ellenállóként éltük a mindennapjainkat. Máig nem tudom, hogyan sikerült a Tanár Úrnak egyensúlyt teremteni a romantikus lelkesedésünk, s a későbbi egzisztenciánk szempontjából korántsem közömbös tanulmányi előmenetelünk között. De megtette. És azt sem tudtuk, mi zajlott a tanári szobában egy-egy osztályozó értekezleten. Meg azt sem, vajon a helyi hatalmasságoknál hányszor előszobázott az érdekünkben. Mi csak éltük a kamaszok mindennapjait, akik kénytelenek voltak tudomásul venni: a szabadságharcot egyelőre föl kell függeszteniük, már csak a józan szülői befolyás hatására is.

Mi tehát felfedeztük a diákszerelmet, az akkoriban még kibontakozóban lévő popzenét, s persze lelkesen loholtunk a labda után, vagy éppenséggel birkóztunk a tornaszerekkel. B. Major tanár úr nem jött el a meccseinkre. És amikor elcsípett egy levélkét, ami a korabeli sláger szövegét volt hivatva közkinccsé tenni, alig leplezett derűvel hallgattuk amint olvassa: „Ó, ó, Konstantinápoly... mi ez kérem?” S nem igazán hatotta meg, amikor öntudatosan felvilágosítottuk: ez Tanár Úr kérem a most legnépszerűbb táncdal szövege!

Megadóan vettük tudomásul: ennél az embernél tanulni kell, ellenkező esetben baj lehet. Persze azért nagy, nagyon nagy élmény volt olykor B. Major és Bihari Laci sajátos duettjét hallgatni. Lácit, bámulatos matematikai érzéke valóságos tanársegéddé avatta, így aztán nem egyszer a gyakorlatban élhettük át Karinthy „Tanár úr kérem” című remek könyvének a „Jó tanuló felel” fejezetét. László (tanár urunk) és Laci (zseniális osztálytársunk) sajátos, már-már érzelmes, de számunkra tökéletesen érthetetlen párbeszéde arra volt jó, hogy mi megússzuk a feleltetést. Ezért Biharit nem győztük buzdítani újabb és újabb mérhetetlenül izgalmas feladványok tálalására. És ez így ment négy éven át!

Én mikor fedeztem föl B. Majorban a tanári katedrától függetleníthető embert? Talán azon a pénteki napon, amikor személyes ügyemet intézendő ballagtam el a Varró utcába. Történetesen szép tavaszi nap volt, amikor a közlgő hétvégén akár haza is utazhattam volna, mivel a diákothon igazgatója méltóztatott elengedni. Ám – már nem tudom miért – mindezt azzal toldotta meg: menjek el az osztályfőnökömhöz, s attól is kérjek egyetértő nyilatkozatot. Így álltam meg tehát nagyjából délután két órakor a már említett Varró utcai ház kapuja előtt. Némi meglepetésemre enyhe ételszag áradt a konyha felől, ami arra engedett következtetni: B. Major tanár úr minden jel szerint ugyanúgy ebédel, mint bármelyik más átlagos polgár. Tehát mégsem elsőosztályos növendékeket eszik, kockás papírba csomagolva...és talán még hozzá is járul a hétvégi utazásomhoz? Egy szép arcú, kellemes modorú hölgy nyitott ajtót, aki enyhén gunyoros arckifejezéssel fogadta szárnyaszegett előadásomat, melynek lényege az volt. „már csak a tanár úrtól függök” hogy tudniillik az ő beleegyezése árán kapaszkodhatnék föl szombat délután a falumba tartó vonatra. No, ez aztán – persze később tudtam meg – kettejük között visszatérő beszédtema volt. Szinte anekdotává nemesült. Beszédtema lettem közöttük! Én, aki a matematika órát legszívesebben láthatatlan emberként éltem volna át! Figyeltek rám, megjegyeztek! S viccelődve emlegettek. Mert hiszen szépen éltek, szorgalmas polgárokként, olyanokként, akik igazában ezt az országot a hátukon cipelték, s cipelik mindmáig. S ilyenné szerettek volna bennünket is nevelni. Amennyire persze az akkori körülmények engedték.

Meg azt is hónapokkal, ha nem évekkel később mondták el, hogyan járt közbe az érdekemben, ugyan ne gáncsoljanak már el, járuljanak hozzá az osztályidegen fiú továbbtanulásához. Tőle ezt sosem hallottam. Igaz, nem is nagyon találkoztunk a gimnázium befejeztével. Magam Szegedre kerültem, szüleim is távolabb kötöztek, már nem volt miért Karcagra mennem. Így aztán már csak az emlékéért dédelgetem, s hálás vagyok neki – de szégyellem – jókora késéssel. A közelmúltban azonban Karcagon jártam. Felsőgem nem is nagyon tudta, miért állok meg a Varró utca sarkán. De a házig vezető, talán százméternyi távolságot már nem tettem meg. Nem akartam látni, hogy esetleg más lép ki azon a jól ismert kapun, ami előtt szívszorongva álltam, hogy nem sokkal később eldadozjam: már csak a tanár úrtól függök...

Vass István Zoltán